

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 14. ledna 2021 ve věci č. 50231/13 – *Sabalić proti Chorvatsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že uložením zjevně nepřiměřeného trestu za násilný trestný čin z nenávisti (*hate crime*), a to pokuty ve výši 40 eur v rámci přestupkového řízení, aniž by byl vyšetřen homofobní motiv útoku proti stěžovateli, jakož i následným zastavením trestního řízení pro rozpor se zásadou *ne bis in idem* došlo k porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka byla oslovena v nočním klubu mužem M. M. Poté, co ho odmítla se sdělením, že je jiné sexuální orientace, ji M. M. fyzicky napadl. Dle stěžovatelčina tvrzení na ni přitom křičel: „Ty lesbo! Všechny by vás měli zabít!“ Stěžovatelka z incidentu vyvázla s mnohočetnými zraněními, která byla v lékařské zprávě klasifikována jako mírná. Policie následně zahájila proti M. M. přestupkové řízení pro narušení veřejného pořádku a uložila mu pokutu ve výši zhruba 40 eur. V řízení nebyla nijak prošetřena možná homofobní motivace útoku. Když stěžovatelka zjistila, že policie nezahájila ve věci trestní řízení, podala sama na M. M. trestní oznámení. Státní zástupce ale toto oznámení odmítl z důvodu, že M. M. již byl pro daný skutek stíhán v rámci přestupkového řízení, a jeho trestní stíhání by proto bylo v rozporu se zásadou *ne bis in idem*.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 14

Stěžovatelka před Soudem namítala nedostatečnou reakci vnitrostátních orgánů na její napadení, které bylo motivováno její sexuální orientací.

1. K přijatelnosti

a) Použitelnost článku 3 Úmluvy

Soud připomněl, že diskriminační urážky jsou přitěžující okolností při posuzování špatného zacházení ve světle článku 3 Úmluvy (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, č. 73235/12, rozsudek ze dne 12. května 2015, § 65). To platí obzvlášť pro násilné trestné činy z nenávisti, mezi něž patří i útoky, které mají smíšené motivy, tj. které jsou ovlivněné jak příslušností oběti k určité skupině, tak situačními faktory (*Balázs proti Maďarsku*, č. 15529/12, rozsudek ze dne 20. října 2015, § 56–57 a 70). V projednávané věci byla dle policejní verze událostí stěžovatelka napadena M. M. před nočním klubem poté, co mu sdělila svou sexuální orientaci. M. M. nejprve stěžovatelku oběma rukama popadl a přitlačil ji ke zdi, pak ji začal bít po celém těle, a když upadla, kopal do ní. Dle Soudu nasvědčuje dostatečné množství důkazů tomu, že útok byl motivován právě sexuální orientací stěžovatelky. S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že zacházení, kterému byla stěžovatelka vystavena a které směřovalo proti její identitě a narušilo její osobní integritu a důstojnost, v ní muselo nutně vyvolat pocity strachu, úzkosti a nejistoty dosahující požadované míry závažnosti, aby spadalo pod článek 3 Úmluvy (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 71).

b) Vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

Vláda uvedla několik prostředků nápravy, které stěžovatelka podle ní opomněla vyčerpat. Možnost podat občanskoprávní žalobu na náhradu škody však dle Soudu nenaplňuje procesní povinnost státu na poli článku 3 Úmluvy v případech násilí s diskriminačním motivem. Totéž platí pro občanskoprávní antidiskriminační žalobu, zvláště pokud stěžovatelka uplatnila diskriminační námitku v rámci trestního oznámení, které podala u příslušného státního zastupitelství (*Škorjanec proti Chorvatsku*, č. 25536/14, rozsudek ze dne 28. března 2017, § 47). Konečně vedení disciplinárního řízení proti

odpovědným policistům Soud nepovažuje za relevantní prostředek nápravy u stížností, které se týkají procesní povinnosti státu ve vztahu k násilí způsobenému soukromými osobami (*Remetin proti Chorvatsku*, č. 29525/10, rozsudek ze dne 11. prosince 2012, § 74).

2. K odůvodněnosti

a) Obecné zásady

V případě násilných incidentů s podezřením na diskriminační motivy včetně těch, které se týkají skutečné nebo domnělé sexuální orientace oběti, mají smluvní strany na základě článků 3 a 14 Úmluvy procesní povinnost přijmout veškerá rozumná opatření k odhalení možného diskriminačního podtextu (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, §§ 66–67). V těchto situacích je nanejvýš důležité, aby vyšetřování bylo prováděno rázně a nestranně, jelikož společnost musí neustále dávat najevo, že takové činy odsuzuje, aby zachovala důvěru menšin ve schopnost státu chránit je (*Amadayev proti Rusku*, č. 18114/06, rozsudek ze dne 3. července 2014, § 81). Byť se rozsah pozitivních závazků státu může lišit v závislosti na tom, zda bylo zacházení odporující Úmluvě způsobeno zástupci státu, nebo soukromými osobami, procesní požadavky jsou podobné. Plyne z nich především povinnost příslušných orgánů zahájit a vést vyšetřování, které může vést k objasnění skutkových okolností a totožnosti odpovědných osob, a případně i k jejich odpovídajícímu potrestání (*S. M. proti Chorvatsku*, č. 60561/14, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2020, § 311–320).

Soud dosud shledal porušení uvedené procesní povinnosti státu v případech, kdy vnitrostátní orgány nepřijaly všechna rozumná opatření pro odhalení možného diskriminačního motivu daného činu (*Šečić proti Chorvatsku*, č. 40116/02, rozsudek ze dne 31. května 2007, §§ 68–69), kdy bylo trestní řízení zastaveno z formálních důvodů kvůli pochybení státních orgánů, aniž byly skutkové okolnosti případu objasněny příslušným soudem (*Turan Cakir proti Belgii*, č. 44256/06, rozsudek ze dne 10. března 2009, § 80), nebo v případech zjevného nepoměru mezi závažností činu a výsledky, kterých bylo na vnitrostátní úrovni dosaženo, což posílilo pocit, že případy špatného zacházení zůstávají ignorovány vnitrostátními orgány (*Beganović proti Chorvatsku*, č. 46423/06, rozsudek ze dne 25. června 2009, § 78–79).

Ve vztahu k zásadě *ne bis in idem* Soud připomněl, že v souladu s čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 je možné obnovit trestní řízení mj. z důvodu podstatné vady v předešlém řízení, která závažně podkopává jeho integritu a která mohla ovlivnit rozhodnutí ve věci (*Mihalache proti Rumunsku*, č. 54012/10, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2019, § 129 a 133).

b) Použití uvedených zásad na daný případ

Soud poznamenal, že hned po napadení stěžovatelky byly vnitrostátní orgány konfrontovány s *prima facie* důkazy nasvědčujícími tomu, že násilí bylo motivováno nebo alespoň ovlivněno její sexuální orientací. Tato zjištění nebyla na vnitrostátní úrovni nikdy zpochybněna. Dle judikatury Soudu takové skutečnosti vyžadovaly účinné uplatnění vnitrostátních trestněprávních mechanismů, které by byly s to objasnit možný nenávistný motiv s homofobním podtextem (*S. M. proti Chorvatsku*, cit. výše, § 324). Podle vnitrostátních předpisů byla policie povinna podat trestní oznámení ke státnímu zastupitelství, které bylo příslušné k vedení dalšího vyšetřování při podezření ze spáchání násilných trestných činů z nenávisti včetně případů lehkého ublížení na zdraví. Pokus o těžké ublížení na zdraví a násilné chování, jakož i diskriminační porušení lidských práv vyžadovaly zahájení vyšetřování a stíhání z úřední povinnosti i bez přítomnosti nenávistného motivu. Dle Soudu tedy nebylo pochyb o tom, že i ve smyslu vnitrostátního práva měla policie povinnost nahlásit věc státnímu zastupitelství, což však neučinila. Namísto toho policie zahájila proti M. M. přestupkové řízení pro narušení veřejného pořádku, které skončilo uložením pokuty výši zhruba 40 eur a které se nikterak nezabývalo nenávistným motivem předmětného činu. Dle Soudu byl uložený trest ve zjevném nepoměru vůči závažnosti špatného zacházení, kterému byla stěžovatelka vystavena (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 75). Nepřiměřenost trestu potvrzuje i srovnání se sankcemi stanovenými za trestné činy dle pozdější klasifikace skutku ze strany státního zastupitelství, u nichž bylo možné uložit trest odnětí svobody.

Zahájení přestupkového řízení tedy v projednávané věci nemohlo vést k naplnění závazku státu zajistit, aby ze strany vnitrostátních orgánů nebylo homofobní špatné zacházení ignorováno, a poskytnout stěžovateli účinnou ochranu proti násilí motivovanému její sexuální orientací. Vedení toliko přestupkového řízení je tu dle Soudu třeba považovat spíše za reakci, která posiluje pocit beztrestnosti za násilné trestné činy z nenávisti, než za procesní mechanismus, který by dal najevo, že takové činy není za žádných okolností možné tolerovat (*Milanović proti Srbsku*, č. 44614/07, rozsudek ze dne 14. prosince 2010, § 87).

Státní zastupitelství a trestní soudy tu přitom s odkazem na judikaturu Soudu ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku* (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10. února 2009) a *Maresti proti Chorvatsku* (č. 55759/07, rozsudek ze dne 25. června 2009) dospěly k závěru, že pravomocné odsouzení M. M. v rámci přestupkového řízení představuje dle zásady *ne bis in idem* formální překážku pro jeho trestní stíhání. Dle argumentace vlády tak měly vnitrostátní orgány oprávněný důvod pro nevyužití trestněprávního mechanismu, aby bylo zajištěno dodržení zásady *ne bis in idem*. K tomu Soud ovšem uvedl, že to byly samy vnitrostátní orgány, které zahájily neúčinné přestupkové řízení, a vyvolaly tak situaci, kdy nebylo možné řádně uplatnit ustanovení trestního práva. Neprošetření nenávistných motivů násilného útoku, jakož i nezohlednění těchto motivů při stanovení trestu za násilný trestný čin z nenávisti Soud označil za „podstatné vady v předešlém řízení“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7. Vnitrostátní orgány proto pochybily, když nedokázaly napravit nastalou situaci, byť *de iure* překážky neexistovaly. Nápravy mohly dosáhnout například zastavením přestupkového řízení či zahlazením jeho účinků, aby mohly případ znovu posoudit.

Ve světle uvedeného Soud shrnul, že zahájením neúčinného přestupkového řízení, které vedlo k chybnému zastavení trestního řízení z formálních důvodů, nenaplnily vnitrostátní orgány dostatečně a účinně svůj procesní závazek ve vztahu k násilnému útoku proti stěžovateli motivovanému její sexuální orientací. Takový postup vnitrostátních orgánů byl v rozporu s jejich povinností bojovat proti beztrestnosti zločinů z nenávisti, které jsou zvláště zhoubné pro základní práva. Došlo proto k porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Wojtyczek se ve svém částečně souhlasném stanovisku kriticky vyjádřil k označení uloženého trestu v rámci přestupkového řízení Soudem za zcela nepřiměřený. Dané prohlášení dle jeho názoru předjímá trestní odpovědnost M. M. a je v rozporu s presumpcí nevin.